

Muuseumid ja TAKO Soomes

Muuseumide koostöö arendamine

Antti Metsänkylä
Soome Rahvusmuuseum

KANSALLISMUSEO

Muuseumide koostöö aluseid

- Muuseumidel ei ole üldse liiga suured ressursid: mitu muuseumi koos suudavad enam teha.
- Ühised dokumenteerimise ja näituste projektid säästavad raha.
- Esemete laenamine näituste jaoks on koostööpartnerite vahel lihtsam.
- Nüüdisaja dokumenteerimises on see eriti tähtis, peaaegu vältimatu, aga kõiges kogumistöös see on abiks: on hea mingisugune tööjaotus muuseumide vahel, ehk teha nii, et kõik muuseumid ei kogu kõike.

Muuseumide koostöö Rootsis ja Soomes

- Soomes on eeskujuks olnud Rootsi Samdok, mis asutati 1977. aastal ja on alates sellest toimunud Rootsi kultuuriajaloo muuseumide nüüdisaja dokumenteerimise võrgustikuna.
- Soomes oleme väga aeglaselt edenenud: juba 1970-aastatel oleme sellest rääkinud ja järgmisel aastakümnel üks töörühm tegutses. Selle töö tulemusena oli tööjaotus muuseumide vahel, aga jaotuse koordineerimine jäi organiseerimata.

Muuseumide kogumispoliitika ühistöö käivitajaina

- Soomes kunstimuuseumid algatasid kogumispoliitiliste programmide koostamise ja avaldamise selle aastatuhande algusel.
- Kultuuriajaloo muuseumid järgnesid ja nüüd on pea kõigil professionaalsetel muuseumidel oma kogumispoliitika, mida ka kaasajastatakse.
- Selle arenemiskäigu tulemusena otsustati uuesti muuseumide koostöö ja selle koordineerimine käivitada.

TAKO sünd

- 2009 a. jaanuaris Soome rahvusmuuseumis korraldatud kogudepoliitilises seminaris otsustati asutada grupp, mille ülesandeks sai muuseumide kogumistegevuse ja sellele seotud koostöö arendamine.
- Grupp sai kaheksa liiget erinevatest muuseumidest ja kaks sekretäri Rahvusmuuseumist.
- Oma esimeses koosolekus grupp võtis tegevuse nimeks TAKO (TA = tallennus, st kogumine või dokumenteerimine, KO = kokoelmat, st kogud), muuseumide dokumenteerimis- ja kogumistöö koostöö. Grupi nimeks tuli TAKO juhtimisgrupp.

TAKO esimese aasta tegevus

- 2009. aastal grupp kontsentreerus tegevuse planeerimisele ja võrgustiku ehitamisele.
- Koostasime TAKO-tegevuseplaani, moodustasime koostöögrupid (nn. poolid, Rootsi SAMDOKi eeskuju järgi) nüüdisaja dokumenteerimise jaoks ning teostasime küsitluse muuseumidele nende tegevuse ja kogude ainevaldkondadest.
- Muuseumide informeerimine meie tegevusest oli loomulikult üks väga tähtis ülesanne kohe esimese tegevusaasta jooksul.

TAKO projektina

- TAKO tegevus käivitati projektina, mille ajakava oli neli aastat, 2009-2012.
- Projektiplaan kirjutati nende nelja aasta jaoks ja see vaadati üle iga aasta alguses.
- Taotlus oli algusest peale, et 2013. aastal TAKO projektina lõpeb ja sellest tuleb osa Muuseumiameti ja Rahvusmuuseumi normaalsest tegevusest.
- Projekt TAKO asus juba selle sekretäride kaudu Rahvusmuuseumis ja meie tähtis koostööpartner oli ja on Soome muuseumiliit.
- Haridus- ja kultuuriministerium on eraldanud TAKO:le kolme aasta jooksul alatest 2010. aastast 15 000 – 25 000 eurot tegevustoetuseks, peamiselt poolitöö toetamiseks, 2012 ka tööjaotuse planeerimiseks.
- Lisaks sellele oleme saanud riiklikust nn. Muuseumide innovatiivsete projektide programmist poolide projektide jaoks päris suure summa kaks korda: 80 000 eurot 2011 ja 74 500 eurot 2012.

Nüüdisaja dokumenteerimine poolide kaudu

- Muuseumidelt nende oma kogumistöös saadud materjali abil juhtimisgrupp otsustas asutada järgmised seitse pooli ehk koostöögruppi:
- 1. Inimene ja loodus
- 2. Üksikisik, ühiskond ja avalik elu
- 3. Argipäev
- 4. Tootmine, teenindus ja tööelu
- 5. Kommunikatsioon, liiklus ja turism
- 6. Haridus, kunst, kõrgkultuur ja heaolu
- 7. Trendid, mõjuvad isikud ja pöördepunktid

Poolide tegevuse algamine

- 2010. aasta jaanuaris said muuseumid valida pooli või poolid, mille tegevuses tahaksid osaleda. Meie soovitus oli, et üks muuseum võtab osa 1-3 pooli tegevusest.
- See aasta oli eksperimenteerimise ja selle töövormiga tutvumise aeg. Muuseumide esindajad käisid poolide koosolekudel ja arutasid oma muuseumi osalemise võimalusi.
- Poolid hakkasid oma esimesi projekte planeerima.
- Tol ajal osales umbes 50-60 muuseumi töös.
- Võime öelda, et võrgustik oli sündinud.

Poolide tegevus 2011-2012

- Poolid on planeerinud ja teostanud vähemalt ühe projekti. Kasutusel on olnud kaks erinevat viisi: 1) Pool on planeerinud ja teostanud ühe ühise projekti, milles pooli muuseumid on osalenud, või 2) pool on planeerinud projekti, mille raames on iga poolimuuseum planeerinud ja teostanud oma osaprojekti.

Kaks näidet: näide 1

- Pool 3, "argipäevapool" planeeris ja teostas projekti "Talvine päev Soomes", milles osales 11 muuseumi, nad dokumenteerisid ühe perekonna või isiku elu ühe päeva jooksul varahommikust kuni õhtuni. Päev oli kõigil üks ja sama: 2. veebruar 2011. a. Meetodiks oli osalev vaatlus: muuseumitöötajad veetsid aega perekonnaga ja selle liikmetega, fotografeerisid, tegid videosalvestusi jne. Ka esemeid saime muuseumide kogudesse.
- Selle järel palkas pool kaks inimest kogutud materjalist veebinäitust teostama. Näitus on nüüd olemas, soome, rootsi ja inglise keeles, aadressil:
<http://tako.nba.fi/suomalainentalvipaiva/#/etusivu>

Kaks näidet: näide 2

- Pool 6, "kõrgkultuuripool" teostas projekti "Autor – Muuseum – Publik", mis oli pooli muuseumidele lihtne ja loomulik valik, sest et nad said oma muuseumi külastajaid ning külastajate ja muuseumis töötavate inimeste suhet uurida. Iga muuseum teostas selle oma plaani järgi ja koostas kogutud materjalist oma raporti. Pooli esimees on nüüd toimetanud need raportid üheks ühiseks raportiks, mis avaldati eile 28. novembril, aadressil www.aboavetusarsnova.fi/fi/kokoelmat-ja-tutkimus/tako-toiminta

Poolide projektid senini

- 1. Tehniliste vahendite kasutamise mõju inimese ning looduse suhtes
- 2. Erinevaid Soome-pilte
- 3. Talvine päev Soomes 2011
- 4. Tööelu murrang
- 5. Soome reisib 2011-12
- 6. Autor – Muuseum – Publik (2010) & Loova töö dokumenteerimine (2011)
- 7. Noorsookultuuri fenomene 2010-11

Poolide kavatsetud uued projektid

- 3. Mida Soome sööb ja joob – sisaldab eksperimendi nn. sotsiaalse meedia (Facebook'i ja Twitter'i) kasutusel materjali kogumises
- 6. Kogude sümbolised – osalevad muuseumid dokumenteerivad tähtsaid esemeid, nn. võtmeesemeid, nende oma kogudes.
- Teised poolid jätkavad veel käimas olevaid projekte või kontsentreeruvad muuseumide kogumistöö tööjaotuse küsimustele (sellest hiljem).

Poolitöö = võrgustikutöö

Mida see on meile õpetanud?

- Poolitöös osalevate muuseumide arv on nüüd 75, ja veel mõned muuseumid kavatsesid ühineda.
- Poolid korraldavad oma koosolekuid iga kord erinevas pooli muuseumis – sel moel saavad töötajad võimaluse teisi muuseume külastada, õpivad kolleege tundma ja näevad teiste muuseumide tööruume, hoidlaid jne., näevad töötingimusi mujal... Ühistöö teiste muuseumide kolleegidega muutub lihtsamaks.
- Ses osas oleme saanud ainult positiivset tagasisidet poolitöös osalevate käest.

Mis muud asjad on toimunud TAKOs?

- Koolitus: nüüdisaja dokumenteerimise metoodika, koostöös ülikoolidega ja kõrgkoolidega ja Soome muuseumiliiduga.
- Info jagamine: info jagamise viisid järgmises dias.
- Vestlus ja kriitika: see on tähtis ja seda soositakse nii grupisaidil, koosolekutel kui ka seminaridel
- Korraldame igal aastal kaks TAKO-seminari, novembris ja jaanuaris, osalejate arv on normaalselt üle 100.

Info levik

- TAKO veebileht:
<http://www.nba.fi/fi/kansallismuseo/tako>
- Grupitöösait ministeeriumi veebilehel, eeldab registreerumist, ainult TAKO liigemuuseumide töötajate jaoks.
- Muuseumipostilist
- Iga poolil on oma e-postilist
- Poolide koosolekud (3-5 aastas) ja ühised TAKO-seminarid.

TAKO-tegevuse teine peasuund: muuseumide kogumise tööjaotus

- Selle planeerimist alustati 2011. aastal.
- Ministeeriumilt saadud rahastuse abil palkas TAKO konsultandi seda tööjaotust konstrueerima. Tema alustas oma tööd selle aasta augustis.
- Ta kasutas kolme töövahendit: 1) TAKO poolt varem muuseumidelt kogutud küsitlusmaterjal, 2) muuseumide kogumispoliitikad, 3) tootis ise intervjuumaterjali telefonivestluste kaudu ehk helistas umbes 120 muuseumile ja vestles nendega muuseumi kogumispoliitikast ja innukusest kogumises tööd jagada.

Tööjaotusest

- Siin ei ole küsimus ainult kaasaegse materjali kogumise tööjaotusest, vaid muuseumide kõigest kogumistööst (välja arvatud arheoloogilisest).
- Ligi kõik muuseumid olid innukad kaasa töötama ja nüüd on juba olemas mudel selle teostamiseks.
- Seda mudelit käsitlesime meie novembri seminaris eelmisel nädalal ja selle vestluse põhjusel jätkame mudeli arendamist.
- Kavatsus on järgmise aasta jooksul tööjaotus käivitada nii et osalevad muuseumid kirjutavad alla lepingu Muuseumiametiga.

Tööjaotuse mudel

- Mudeli esimese versiooni võib nüüd veebist alla laadida:
<http://www.nba.fi/fi/kansallismuseo/tako/tallennustyonjako>
- See koosneb kolmest erinevast esitusest, mis teineteist täiendavad: 1) seitse ainevaldkonda ja nende alateemad ja muuseumid, kes vastutavad, 2) osalevad muuseumid alfabeetilises järjekorras ja nende osavõtt tööjaotuses (kogumise ülesanne), 3) nn. "aatomimudel" ehk graafiline esitus.

Tööjaotuse edasised arengud

- Praegu muuseumid kommenteerivad tööjaotuse mudelit ja koos selgitusmehega viimistlevad jaotust. See tehakse paindlik, nii et seda aja jooksul on võimalik täiendada.
- Töö peaks järgmise aasta algul valmis olema, selle järel Muuseumiamet kinnitab selle, lepingud allakirjutatakse ja tööjaotlus kinnitatakse.
- Lepingud sõlmitakse nn. ajutiselt ja nii muuseumidel kui ka Muuseumiametil on õigus leping omalt poolt tühistada. On ka võimalik lepingu sisu muuta, kui olukorrad seda eeldavad.

Tööjaotuse jälgimine ja koordineerimine

Soome muuseumiliit ja Muuseumiamet hakkavad kultuuriministeeriumi toetusel planeerima tööriista (IT-tehnoloogiale põhinev vahend), mille abil muuseumid raporteerivad oma kogumistööst Muuseumiametile ja teineteistele. Sellest on juba plaanid olemas, aga töö on veel pooleli. See tuleb väga tähtis vahend selles tegevuses olema.

TAKO 2013. aasta alugsest edasi

- Püsiv tegevus, mille peavastutus on Soome rahvusmuuseumil ja Muuseumiameti üksusel nimega Arendusteenistused (Kehitamispalvelut).
- Täpselt seda veel ei ole organiseeritud, aga näib et muuseumis jätkatakse tegevuse igapäevaste rutiinidega tegelemist ja ametiasutuse poolel hakatakse koordineerima.
- Haridus- ja kultuuriministeerium ning Soome muuseumiliit on meie tähtsamad koostööpartnerid.

Võrgustik TAKO

- TAKO on niisiis soome professionaalsete kultuuriajaloo muuseumide võrgustik, mille eesmärgiks on nende kogumistööd arendada ja koordineerida:
 - koolituste,
 - ühiste dokumenteerimisprojektide ning
 - kogumise tööjaotuse ja selle koordineerimise kaudu.
- 6. poolis ka eksperimenteeritakse kultuuriajaloo ja kunstimuuseumide koostöö võimalusi, mis on täiesti uus fenomen Soomes.

Kuidas muuseumid on TAKOsse kaasa tulnud?

- 40-50 muuseumi oli juba alguses väga innukad kaasa tulema, aga ka eelarvamusi oli.
- Eelarvamuste tähtsaim teema oli ressursside piisamatus. Meie vastus sellele on, et TAKO-tegevus pikal ajal säästab ressursse, mitte pillab.
- Poolide tegevuses osaleb nüüd 75 muuseumi ja tööjaotusele on kaasa tulnud 105 muuseumi – mitu nendest kaaluvad järele ka poolitöös osalemist.
- Minu mulje on, et inimesed kes muuseumide kogudega töötavad, on üldse väga positiivsed selle tegevuse suhtes, aga muuseumide juhatajate hulgas esineb veel kahtlust – aga aasta aastalt üha vähem.

Aitäh!

29. nov. 2012

Antti Metsänkylä

antti.metsankyla@nba.fi